

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh735>

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ “HOŞGÖRÜ” KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Celal MUTLUER*

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Hoşgörü” kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma alanını 2014- 2015 eğitim öğretim yılında İzmir’de bir üniversite bünyesinde öğretim gören 78 sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış açık uçlu soru formu aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubunun hoşgörü kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla onların her birine “Hoşgörü... benzer, Çünkü...” sorusu yöneltilmiş ve hoşgörü hakkında bir metafor geliştirerek gerekçelerini açıklamaları istenmiştir. Katılımcıların hoşgörüye ilişkin ürettikleri metaforlar ve mantıksal dayanakları araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Çalışmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi tekniği birlikte kullanılmıştır. Üretilen tüm metaforlar ve gerekçeleri incelenerek ortak özellikleri tespit edilmiş ve bunları temsil edebileceği düşünülen temalar oluşturulmuştur. Bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adayları hoşgörü kavramına ilişkin 44 adet geçerli metafor oluşturmuştur. Oluşturulan bu metaforlar 8 tema altında toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Hoşgörü, Metafor, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı*

Metaphorical Perceptions of Social Sciences Teacher Candidates on Concept Of “Tolerance”

Abstract

The primary aim of this research is to reveal the perceptions of social sciences teacher candidates on the concept of “tolerance” through metaphors. One of the

* Dr., Gediz Üniversitesi Ortak Dersler Bölümü

qualitative research designs, phenomenology has been utilized within this research. The study field of this research consists of seventy-eight students from the Department of Social Sciences Teaching who study at a university in the city of Izmir in the Academic Year 2014-2015. The survey data was collected through a semi-structured open-ended question form. To find out the metaphors about the concept of “tolerance” which the participants of the survey had in mind, each of them were asked to complete statements such as “Tolerance is like; because” and they were requested to explain the metaphors they produced regarding the concept of tolerance and the reasons the metaphors were based on. The metaphors and reasons that the participants produced regarding the concept of tolerance has become the essential data resource of the research. To evaluate the data collected within the research, both content analysis and descriptive analysis methods were used. All metaphors produced and their reasons were analyzed and all categories that they could represent were formed. According to the findings, it has been found out that social sciences teacher candidates form 44 acceptable metaphors about the concept of “tolerance”. The metaphors are grouped in 8 categories.

Key Words: *Tolerance, Metaphor, Social Sciences Teacher Candidate*

Giriş

Günümüzde hoşgörünün yeni nesillere öğretilmesi büyük öneme sahiptir. Kavcar’a (1995) göre hoşgörü, özellikle günümüz dünyasında en önemli erdemlerden biri olarak görülmektedir. Hoşgörünün, insana özgü, insanı yücelten bir erdem olduğu söylenebilir.

Hoşgörü, birleşik bir sözcüktür. “Hoş” beğenilen duyguları okşayan anlamında Farsça bir sözcüktür. “Görü” ise, görme yetisini anlatan Türkçe bir sözcüktür. İki ayrı dilden gelen bu iki sözcük, birleşerek hoşgörüyü içinde birlikte yaşamaktadır (Başaran, 1995). Gözübüyük (2002) ise hoşgörüyü, bir toplumda tüm farklılıklara karşın bir arada yaşamayı mümkün kılan, karşılıklı sevgi, saygı, güven ve anlayış esasına dayalı olarak kurulan fonksiyonel bir iletişim süreci olarak tanımlamıştır. Ayrıca Unesco (1995) tarafından da hoşgörü, dünyadaki farklı kültürel zenginliği kabul etme, takdir etme ve dünyadaki çeşitliliğe saygı duyma olarak açıklanmıştır.

Hoşgörü kavramına çok geniş açıdan yaklaşan Topuz (1995) göre hoşgörü, başkalarına saygı göstermektir. Yani onların inançlarına, dinine, ırkına, ulusuna, rengine, kültürüne, siyasal eğilimlerine, ahlakına, geleneklerine ve düşüncelerine saygı göstermektir. Hoşgörünün temelinde, doğruluk değerlerini dikkate almadan farklı inanç ve düşüncelerin de bulunabileceğini kabul etme duygusu yatmaktadır (Öner, 1995). Hoşgörünün, başkalarındaki

farklılığı tanıyıp, onları dinlemek, anlamak ve onlarla iletişim kurma anlamına geldiği söylenebilir.

Hoşgörünün açıklanması hoşgörü kavramını ve bu kavramın içerdiklerini doğru açık bir şekilde anlamak için son derece gereklidir. Hoşgörü ile ilgili yapılan tanımlar göz önüne alındığında hoşgörünün unsurları; önem, meşruiyeti kabullenme, engellememe, farklılıklara açık olma, özden sapmama, olumsuz tavır sergilememe ve toplumsal barışı amaçlama olarak açıklanabilir (Yürüşen,2002; Atalay, 2008; Aslan, 2001). Hoşgörünün temel unsurları da göz önüne alındığında hoşgörünün; insan ve toplum hayatını düzenleyen karşılıklı sevgi, saygı ve huzur ortamını geliştiren, bireyler arasında olumlu düşünce ve duyguların ortaya çıkmasına imkân veren ahlaki bir değer olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersi, sosyal ve insan ile ilgili olan bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2002).

Sosyal bilgiler insanların birbirleriyle ve çevresiyle etkileşimine odaklanmıştır. Bireylerin kendileri, diğerleri ve çevreleri hakkında sahip olduğu inançlar, tutumlar ve değerler bu etkileşimi etkiler. Bu nedenle genelde eğitimin, özelde ise sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlar ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varmalarına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2009).

Sosyal bilgiler dersinin en temel amaçlarından biri, bireylere demokratik yaşamın gereği olan değerleri benimsetmektir (Başaran, 1995). Hoşgörü eğitim sürecinde öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin en önemlilerindendir (Kaymakcan, 2007). Öğretmenler, hoşgörü kavramının öğretilmesinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler dersinin yürütücüleri olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin hoşgörü ve hoşgörülü olmayı öğrencilerine öğretebilmeleri için öncelikle kendilerinin bu değeri benimsemiş olması gerekmektedir (Türe ve Ersoy, 2014). Bu bağlamda hoşgörü değerinin öğrencilere kazandırılmasında eğitim sistemimize ve öğretmenlerimize önemli görevler düşmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı yeniden gözden geçirerek hazırladığı öğretim programlarına değerle ilgili konular yerleştirmiştir. Özellikle sosyal bilgiler 4-5. ve 6-7. sınıf öğretim programlarında kazandırılması gereken değerler arasında hoşgörüye yer verilmiştir (Ata, 2009). Ayrıca sosyal bilgiler öğretim

programında hoşgörü ile yakından ilgili adil olma, adil olma, barış, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, saygı, sevgi ve yardım severlik gibi değerler öğrenme alanlarına bağlı olarak belirlenmiş ve program ile ilişkilendirilmiştir (Meb,2010). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde hoşgörü değerini öğrencilere öğretmesinin büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hoşgörü kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Metafor en basit ve en sade haliyle dolaylı anlatım olarak düşünülebilir. Metafor, bir yerden bir yere taşımak anlamına gelen Yunanca metapherein kelimesinden türemiştir (Stanley, 1997). Türk Dil Kurumu sözlüğünde metafor; mecaz anlamda bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz, bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek şekilde kullanma (www.tdk.gov.tr) olarak açıklanmıştır.

Saban (2004) göre metaforlar (benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar) olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir. Lakoff ve Johnson (2005) metaforları özellikle karmaşık kavramlar ile ilgili olarak düşünceyi şekillendiren zihinsel yapılar olarak açıklamıştır.

Metafor olgusu, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak (Arslan ve Bayrakçı, 2006) tarafından ifade edilmiştir. Bu bağlamda, metaforlar yeni bilginin daha önceden bilinen eski bilgilerle benzerliklerini bularak ilişkiler kurulmasını sağlar ve böylece, yeni bilginin somut olarak açıklanmasına yardım eder (Senemoğlu, 2005).

Metaforlar genellikle söylemi süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret sayılır. Ama önemi bundan çok daha fazladır. Metaforların temel işlevleri, çok sayıda verinin bilginin yakalanması, nakledilmesi ve belirsizlikle başa çıkmadaki yararadır (Erdem ve Satır, 2000).

Metaforlar analiz edilmek istenen kavramların nasıl algılandığını ortaya çıkarmaya katkı sağlar. Metaforlar, insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nasıl gördüklerini, farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmak için kullandıkları bir araç olarak düşünülmektedir (Cerit, 2008).

Metafor ile ilgili yapılan tanımlardan yola çıkarak metaforların özelliklerini aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Kalyoncu, 2012);

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

- Bir kavramı, farklı bir kavram ile tanımlama,
- Bir kavramı, farklı bir kavramın benzetme yönüyle betimleme,
- Bir kavramı, farklı bir boyutta görme,
- Bir kavramı, farklı bir kalıpla yorumlamadır.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Hoşgörü” kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu genel amaç çerçevesinde, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

• Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının, “Hoşgörü” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?

• Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının, “Hoşgörü” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hoşgörü kavramına yönelik algılarını açıklamada kullandıkları metaforları tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma, betimsel tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Veri toplama ve yorumlama sürecinde nitel araştırma yöntemleri desenlerinden biri olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim çalışmalarında belli bir olguya ilişkin bireysel algıların veya perspektiflerin ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2012; Merriam, 2013). Lakoff ve Johnson (2005) tarafından insan bilişinin temeli olarak görülen metaforlardan sosyal bilimlerde araştırmalarında sıklıkla yararlanılmaktadır. Araştırmalarda metaforların kullanımı bir durum, olay ve olguyu var olduğu haliyle betimlemede ve çalışılan konu, olgu, olay ve durum hakkında sağlam zengin bir resim kurmada oldukça yararlıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2012). Shmitt (2005) de nitel araştırmalarda ulaşılan karmaşık bilgilerin açık ve anlaşılır hale dönüştürülmesinde, metaforların çok kullanışlı olduğunu belirtmektedir. Araştırmada öğretmen adaylarının hoşgörüye yönelik geliştirdikleri metaforlar incelenerek, hoşgörü algıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma gurubunu 2014- 2015 öğretim yılında İzmir’de bir üniversite bünyesinde öğrenim gören 1. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen “Hoşgörü Metaforları Anketi” kullanılmıştır. Çalışma grubunun hoşgörü kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla öğretmen adaylarının her birine “Hoşgörü... benzer, Çünkü...” sorusu yöneltilmiş ve hoşgörü hakkında bir metafor geliştirmeleri istenmiştir. Bu araştırma formunda “çünkü” kavramına da yer verilerek, katılımcıların “hoşgörü” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar için bir gerekçe sunmaları istenmiştir. Katılımcıların hoşgörüye ilişkin ürettikleri metaforlar ve mantıksal dayanakları araştırmanın temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Öğretmen adaylarının hoşgörü kavramı üzerine ürettikleri metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde, metafor analizinin kullanıldığı bir çok araştırmadan faydalanılmıştır (Saban, 2008, Saban, 2009, Semerci, 2007, Öztürk, 2007, Cerit, 2008, Çoşkun, 2010, Yalçınkaya, 2010, Özbaş, 2012, Özdemir, 2012, Şahin ve Baturay, 2013, Tuna ve Budak, 2013, Keçe, 2014, Mutluer,2014). Bu bağlamda çalışmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Betimsel analiz, nitel araştırmada elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulması amacıyla yapılır. Betimsel analize göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. İçerik analizinde temel amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bunların okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaya fırsat verme vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2012). Ayrıca içerik analizinde, bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde ortaya koymak amacı ile doğrudan alıntılara yer verilmektedir. Bu bağlamda çalışmadan elde edilen bulgular teker teker incelenerek (1) eleme ve arıtma, (2) derleme ve kategori geliştirme, (3)

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

geçerliliği ve güvenilirliği sağlama üzere üç kategoride analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmada ilk olarak araştırmaya katılan öğretmen adaylarından toplanan anket formları dikkatlice değerlendirildikten sonra geçici bir metafor listesi oluşturulmuştur. Daha sonra her hangi bir metaforun kullanılmadığı ve birden fazla metaforun kullanıldığı çalışma kâğıtları araştırmadan çıkarılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise, 73 katılımcı tarafından ortaya konan 44 adet geçerli metafor 8 kategori altında toplanmıştır. Son olarak, araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda aynı üniversitede ders veren iki öğretim üyesinden 44 adet metaforu hiçbir metafor dışarıda kalmamak koşuluyla 8 kategori altında yerleştirmesi istenmiştir. Metaforlar yerleştirildikten sonra uzmanın yaptığı eşleştirmeler ile araştırmacının kendi temaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada Miles ve Huberman (1994) formülü (Güvenirlik=Görüş Birliği/Görüş Birliği Görüş Ayrılığı x100) kullanılmıştır. (Sarı ve Sadık, 2011). Bu hesaplama sonucunda birinci öğretim üyesi ile 85,3, ikinci öğretim üyesi ile 90,1 oranında uzlaşma sağlandığı görülmektedir.

Araştırma Bulguları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “hoşgörü” kavramına yönelik kullandıkları metaforlara ilişkin ulaşılan veriler tablolar halinde gösterilerek bu bölümde yorumlanmıştır. Tablo 1’de hoşgörü kavramı ile ilgili öğretmen adayları (N=73) tarafından üretilen 44 metafor ve frekansları yer almaktadır.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar ve Frekansları:

Metafor	(f)	Metafor	(f)	Metafor	(f)	Metafor	(f)	Metafor	(f)
Güneş	9	Sabır	2	Yıldız	1	Güvercin	1	Sevgi	1
Ayna	5	İyilik	2	Gökyüzü	1	Barış	1	Vefa	1
Toprak	4	Hava	1	Umut	1	Ağaç	1	Saygı	1
Mevsim	4	Evren	1	Yemek Masası	1	Gündüz Gece	1	Kral	1
Deniz	4	Kurtarıcı	1	Çiçek	1	Bulut	1	Lokum	1
Ekmek	3	Kalem	1	Çanta	1	Terazi	1	Anlayış	1
Anne	3	Renk	1	Uyku bandı	1	Kar Tanesi	1	Merhamet	1

Su	2	Gölge	1	Adalet	1	Hâkim	1	Empati	1
Kalp	2	Para	1	İnsan	1	Aşure	1		

Tablo 1’de öğretmen adaylarının hoşgörü kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar görülmektedir. Toplam 44 metafordan 9 kişi tarafından üretilen 1, 5 kişi tarafından üretilen 1, 12 kişi tarafından üretilen 3, 6 kişi tarafından üretilen 2, 8 kişi tarafından üretilen 4 metafor ve 33 kişi tarafından üretilen 33 metafor bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların, hangi kavramsal kategoriler altında toplanmasını ortaya koymak amacı ile yapılan içerik analizi sonucunda ise, 44 metafor ortak özellikleri dikkate alınarak 8 kategori altında gruplandırılmıştır.

Tablo 2’de hoşgörü kavramı ile ilgili öğretmen adayları (N=73) tarafından üretilen 44 metaforun 8 kategoriye göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Kategori	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)	Metafor (f)	Metafor (%)
Hayatın vazgeçilmesi olarak hoşgörü	28	38,5	12	27,2
Sabır olarak hoşgörü	10	13,6	6	13,6
Farklılıkların kabulü olarak hoşgörü	9	12,4	6	13,6
Sevgi olarak hoşgörü	9	12,4	6	13,6
Birleştirici bir güç olarak hoşgörü	8	10,9	5	11,2
Anlayış olarak hoşgörü	4	5,4	4	9,6
Eşitlik olarak hoşgörü	3	4,1	3	6,7
Barış olarak hoşgörü	2	2,8	2	4,5
Toplam	73	100	44	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin hoşgörü kavramı ile ilgili en çok oluşturdukları metaforların “hayatın vazgeçilmezi olarak hoşgörü”, en az olanı ise “barış olarak hoşgörü” kategorilerinde oluşturdukları görülmektedir. Hoşgörü kavramına ilişkin çalışmada geliştirilen 8 kategori ve bunların

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

özellikleri, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinden yapılan alıntılarla aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Kategori 1: Hayatın Vazgeçilmesi Olarak Hoşgörü

Sosyal bilgiler öğretmen adayları “hayatın vazgeçilmezi olarak hoşgörü” kategorisi, güneş, ayna, hava, ekmek, su, kalp, evren, kurtarıcı, kalem, renk, gölge ve para metaforlarından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının ürettikleri bu metaforların üretilme gerekçeleri irdelendiğinde, öğretmen adaylarının hoşgörü algısının, hayatın vazgeçilmezi ile ilişkilendirdikleri söylenebilir. Tablo 3’te bu kategoriye oluşturan metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi verilmiştir.

Tablo 3: Hayatın Vazgeçilmesi Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Güneş	9	12,3
Ayna	5	6,8
Ekmek	3	4,1
Su	2	2,7
Kalp	2	2,7
Hava	1	1,4
Kurtarıcı	1	1,4
Evren	1	1,4
Kalem	1	1,4
Renk	1	1,4
Gölge	1	1,4
Para	1	1,4
Toplam Öğrenci	28	38,5
Toplam Metafor	12	27,2

Tablo 3’e bakıldığında bu kategoriye toplamda 28 katılımcı (%38,5) ve 12 metafor (%27,2) temsil etmektedir. Bu kategoriye ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“..... Hoşgörü, güneş gibidir. Çünkü güneş olmadan insanların yaşaması zordur. Güneş insanların dünyalarını aydınlatır. Güneş insan hayatının vazgeçilmezidir. Hoşgörü de güneş gibi insan hayatının olmazsa olmazıdır.”

“.... Hoşgörü, ekmek gibidir. Çünkü ekmek ile insanlar yaşamlarını sürdürür. Ekmek yiyerek hayatta kalırlar. Hoşgörü de insanların hayatında ekmek gibi vazgeçilmezlerindedir.”

“... Hoşgörü kalp gibidir. Çünkü insanların hayatta kalması için kalplerinin atması gerekmektedir. İnsanın kalp atışı durduğunda yaşamı da sonlanır ve ölür. Kalp yaşamın sürmesi için vazgeçilmez organdır. Bu yüzden hoşgörü de insan yaşamının bir parçası ve hayatının vazgeçilmezidir.”

“.... Hoşgörü ayna gibidir. Çünkü insanlar aynaya baktıklarında kendilerini görürler. İnsanın ayna olmadan kendisini görmesi imkânsızdır. Hoşgörü de insanın iç dünyasının aynaya yansımaları ve insanın vazgeçilmezidir.”

“... Hoşgörü gölge gibidir. Gölge insan yaşadıkça onunla var olan yaşamının edebi dostu ve hayatının vazgeçilmezidir. Hoşgörü de gölge gibi insan hayatında var olan ve insanın iç dünyasının vazgeçilmezidir. Hoşgörü insan düşüncesine yer ettiğinde onunla ömrü boyunca var olan bir düşüncedir.”

Kategori 2: Sabır Olarak Hoşgörü

Sosyal bilgiler öğretmen adayları, “sabır olarak hoşgörü” kategorisiyle ilgili; mevsim, ağaç, kar tanesi, sabır, gündüz gece ve bulut metaforlarını üretmişlerdir. Öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların gerekçeleri dikkate alındığında öğretmen adaylarının hoşgörü algısını, sabırlı olma ile ilişkilendirdikleri söylenebilir. Tablo 4’de bu kategoriyi oluşturan metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi verilmiştir.

Tablo 4: Sabır Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Mevsim	4	5,6
Sabır	2	2,8
Ağaç	1	1,4
Kar tanesi	1	1,4
Bulut	1	1,4
Gece Gündüz	1	1,4
Toplam Öğrenci	10	13,6
Toplam Metafor	6	13,6

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

Tablo 4’e göre bu kategoriye toplamda 10 katılımcı (%13,6) ve 6 metafor (%13,6) temsil etmektedir. Bu kategoriye ilişkin öğrencilerden bazılarının ifadeleri aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“... Hoşgörü mevsim gibidir. Çünkü mevsimler sırayla gelir. Kış olduğunda insanlar sabırla yazın gelmesini bekler. Kısaca kışa sabırla katlanırlar. Hoşgörüde de beklemediğimiz ya da istemediğimiz bir davranışa sabırla katlanma vardır. Kısaca hoşgörü sabırlı olmaktır.”

“... Hoşgörü ağaç gibidir. Çünkü ağacın ekilip büyütülmesi sabır işidir. Ağaç yıllar geçtikçe yavaş yavaş büyür ve kocaman bir ulu çınar olur. Hoşgörü de insanda sabır ile oluşur.”

“... Hoşgörü kar tanesi gibidir. Çünkü kar tanelerinin oluşumu nasıl belli bir süreçten geçiyorsa hoşgörünün oluşum süreci de belli bir sabır gerektirir. Bu sabır sonunda meydana çıkan manzara görülmeye değerdir.”

“... Hoşgörü sabır gibidir. Çünkü hoşgörü başkalarına eylem ve yargılarında serbest bırakma, kendi görüşümüze ve çoğunluğun görüşüne aykırı düşen düşüncelere sabırla yaklaşmadır.”

Kategori 3: Farklılıkların Kabulü Olarak Hoşgörü

Farklılıkların kabulü olarak hoşgörü kategorisinde sosyal bilgiler öğretmen adayları; toprak, çanta, çiçek, uyku bandı ve aşure metaforlarını üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının metaforlarla ilgili açıklamaları incelendiğinde, hoşgörünün farklılıkların kabulü olduğuna vurgu yapılmıştır. Öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5: Farklılıkların Kabulü Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Toprak	4	5,4
Çanta	1	1,4
Çiçek	1	1,4
Uyku Bandı	1	1,4
Aşure	1	1,4
İnsan	1	1,4
Toplam Öğrenci	9	12,4
Toplam Metafor	6	13,6

Tablo 5'e bakıldığında farklılıkların kabulü olarak hoşgörü kategorisini toplamda 9 öğrenci (%12,4) ve 6 metafor (%13,6) temsil etmektedir. Bu kategoriyle ilgi bazı öğretmen adaylarının şu görüşleri örnek olarak verilebilir.

“... Hoşgörü toprak gibidir. Çünkü toprak iyi ve kötü her şeyi içine alır. İyiyi kabul edip, kötüyü dışarı atmaz. Toprak farklılıklara bakmaksızın her şeyi kabule açıktır. Hoşgörü de toprak gibi farklılıkların kabulüne açık olma düşüncesidir.”

“... Hoşgörü aşure gibidir. Çünkü aşure gibi hoşgörüde de farklılıklara açık olma vardır. Aşure tatlısında her renk, her tat rahatlıkla yer alabilir. Aşurenin içerisindeki her şeyin ayrı ayrı bir tadı vardır ama bir bütün olarak aşure tatlısının içerisinde yer alırlar. Kısacası, aşure gibi, hoşgörü düşüncesi de farklılıklara açık değildir.”

“... Hoşgörü insan gibidir. Çünkü her insan farklıdır. Her insan farklı özelliklerine göre yaşamlarında kabul görür. Hoşgörü de bu farklılıklar içerisinde farklılıkların kabul edilmesidir.”

“... Hoşgörü çanta gibidir. Çantanın içerisine her şey konulabilir. Hoşgörüde de çanta gibi farklılıkları içine alma vardır. Hoşgörü de ayırt etme düşüncesi yoktur. Hoşgörü farklılıklara açık değildir.”

Kategori 4: Sevgi Olarak Hoşgörü

Sosyal bilgiler öğretmen adayları “sevgi olarak hoşgörü” kategorisiyle ilgili; anne, sevgi, iyilik, vefa, saygı ve lokum metaforlarını üretmişlerdir. Üretilen metaforlar ve gerekçeleri dikkate alındığında öğretmen adayları tarafından hoşgörü, sevgi olarak belirtilmiştir. Tablo 6'da bu kategoriye ilişkin metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi sunulmuştur.

Tablo 6: Sevgi Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Anne	3	4,1
İyilik	2	2,7
Sevgi	1	1,4
Vefa	1	1,4
Saygı	1	1,4
Lokum	1	1,4
Toplam Öğrenci	9	12,4
Toplam Metafor	6	13,6

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

Tablo 6’ya göre bu kategoriye toplamda 9 katılımcı (%12,4) ve 6 metafor (%13,6) temsil etmektedir. Bu kategoriye ilişkin öğrencilerden bazılarının ifadeleri aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“.... Hoşgörü anne gibidir. Anne çocuklarına karşı şefkatle yaklaşır. Anneler çocuklarına karşı sevgi doludur. Hoşgörüde de sevgi vardır. Karşımızdaki insana sevgi ile yaklaşma söz konusudur.”

“.... Hoşgörü iyilik gibidir. Çünkü çevremizdeki insanlara iyilik yaparsak karşılığında sevgi görürüz. Yaşamımızda sevginin yayılması için hoşgörülü olmak gerekir.”

“.... Hoşgörü lokum gibidir. Lokum hayatımıza tat verir. Lokum yedikçe ağzımız tatlanır ve karşımızdaki kişilere sevgi yayarız. Huzurlu, mutlu ve sevgi dolu olmak için hoşgörülü olmak şarttır.”

“... Hoşgörü sevgi gibidir. Çünkü hoşgörü denilince benim aklıma sevgi gelir. Yaşadığımız dünyada sevgi dolu olabilmek için hoşgörülü olmak şarttır. Kısacası hoşgörü eşittir sevgidir.”

Kategori 5: Birleştirici Bir Güç Olarak Hoşgörü

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından, birleştirici bir güç olarak hoşgörü kategorisinde; deniz, yıldız, gökyüzü, yemek masası ve umut metaforları türetilmiştir. Öğretmen adayları tarafından üretilen bu metafor ve gerekçelerden, öğretmen adaylarının hoşgörüyü birleştirici bir güç olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Tablo 7’de bu kategoriye oluşturan metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi sunulmuştur.

Tablo 7: Birleştirici Bir Güç Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Deniz	4	5,6
Yıldız	1	1,4
Gökyüzü	1	1,4
Umut	1	1,4
Yemek Masası	1	1,4
Toplam Öğrenci	8	10,9
Toplam Metafor	5	11,2

Tablo 7’ye göre, bu kategoriye toplamda 8 katılımcı (%10,9) ve 5 metafor (%11,2) temsil etmektedir. Bu kategoriye ilişkin öğrencilerden bazılarının ifadeleri aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“... Hoşgörü deniz gibidir. Deniz uçsuz bucaksız bir alana sahiptir. Ama içerisinde birçok canlı türünü barındırır. Tüm canlılar denizin sularında varlığını huzur içerisinde sürdürür. Hoşgörünün de deniz gibi birleştirici bir gücü vardır. Bu sebeple hoşgörü düşüncesi deniz gibi bütün dünya insanlarını sarmalar.”

“... Hoşgörü yemek masası gibidir. Yemek masasının etrafında tüm aile bireyleri toplanır. Yemek masasının bir amaç uğruna tüm insanları birleştirici bir gücü vardır. Hoşgörü de yemek masası gibi insanların düşüncelerini birleştirir. İnsanların huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmesi için hoşgörü düşüncesinde birleşmesi gerekmektedir.”

“... Hoşgörü gökyüzü gibidir. Gökyüzünün birleştirici bir gücü vardır. Çünkü başımızı gökyüzüne kaldırdığımızda güneşi, bulutu, ayı ve yıldızı görebiliriz. Tüm bunlar gökyüzünde bir arada bulunmaktadır. Hoşgörünün de gökyüzü gibi birleştirici bir gücü vardır. İnsanlar hoşgörü düşüncesi altında birleşerek hayatlarına yön verirler. Bu sebeple hoşgörü gökyüzü gibi dünyadaki insanları hoşgörü düşüncesinde birleştirir.”

Kategori 6: Anlayış Olarak Hoşgörü

Anlayış olarak hoşgörü kategorisinde sosyal bilgiler öğretmen adayları; merhamet, anlayış, kral ve empati metaforlarını üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının metaforlarla ilgili açıklamaları incelendiğinde, öğretmen adayları tarafından hoşgörünün anlayış olarak açıklandığı görülmektedir. Oluşturulan bu metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Anlayış Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Merhamet	1	1,4
Kral	1	1,4
Empati	1	1,4
Anlayış	1	1,4
Toplam Öğrenci	4	5,4
Toplam Metafor	4	9,6

Tablo 8’e bakıldığında anlayış olarak hoşgörü kategorisini toplamda 4 öğrenci (%5,4) ve 4 metafor (%9,6) temsil etmektedir. Bu kategori ile ilgili öğrencilerin şu görüşleri örnek olarak verilebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

“... Hoşgörü empati gibidir. Çünkü empatide kendini başkasının yerine koyma onu anlama vardır. Hoşgörü de empati gibi karşımızdaki kişiyi anlamadır. Karşımızdaki kişiyi anlama karşımızdakine karşı olumlu düşünce geliştirme yaklaşımıdır. Bu sebeple hoşgörü bence insanlara karşı anlayışlı değildir.”

“... Hoşgörü kral gibidir. Çünkü herkes kral olamaz. Kral olacak kişilerin halkına karşı anlayışlı olması gerekir. Böylece anlayışlı olan kral halkına karşı da hoşgörülü olacaktır. Kralın hoşgörülü olabilmesi için karşısındaki kişilere ve düşüncelere anlayışlı olması şarttır.”

“... Hoşgörü merhamet gibidir. Çünkü insan hoş gördüğü ve saygı duyduğu kişiye merhamet eder. Merhamet düşüncesiyle beraber bireylerde anlayış ve hoşgörü de gelişir. Bu çerçevede hoşgörü merhamet yoluyla karşımızdaki insanlara anlayış geliştirmez.”

Kategori 7: Eşitlik Olarak Hoşgörü

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından eşitlik olarak hoşgörü kategorisinde; terazi, adalet ve hakim metaforları üretilmiştir. Bu metafor ve gerekçelerden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hoşgörüyü eşitlik ile ilişkilendirdiklerini söylenebilir. Tablo 9’da bu kategoriyi oluşturan metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi sunulmuştur.

Tablo 9: Eşitlik Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Terazi	1	1,4
Hâkim	1	1,4
Adalet	1	1,4
Toplam Öğrenci	3	4,1
Toplam Metafor	3	6,7

Tablo 9’a göre, bu kategoriyi toplamda 3 katılımcı (%4,1) ve 3 metafor (%6,7) temsil etmektedir. Bu kategoriye ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bazılarının ifadeleri aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“... Hoşgörü terazi gibidir. Terazide eşitlik vardır. Bu sebeple herkese eşit davranmak için kullanılacak en iyi düşünce hoşgörüdür. Hoşgörülü insan herkese eşit yaklaşır ve herkese değer verir.”

“... Hoşgörü hâkim gibidir. Hâkim kararlarını verirken herkese karşı eşit olmak zorundadır. Hâkim eşitlik düşüncesiyle bireylere karşı hoşgörülü olur. Böylece eşitlik düşüncesi, hoşgörüyü de meydana çıkarır.”

“... Hoşgörü adalet gibidir. Adalet anlayışında herkese eşitlik vardır. Adaletin temelinde hoşgörü vardır. Herkesi hoş görme ve herkese eşit davranma adalet anlayışını yansıtır.”

Kategori 8: Barış Olarak Hoşgörü

Barış olarak hoşgörü kategorisinde sosyal bilgiler öğretmen adayları; güvercin ve barış metaforlarını üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının metaforlarla ilgili açıklamaları incelendiğinde hoşgörünün barış olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Öğretmen adayları tarafından oluşturduğu bu metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı ve yüzdesi Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Barış Olarak Hoşgörü

Metafor	Öğrenci (f)	Öğrenci (%)
Barış	1	1,4
Güvercin	1	1,4
Toplam Öğrenci	2	2,8
Toplam Metafor	2	4,5

Tablo 10’a bakıldığında barış olarak hoşgörü kategorisini toplamda 2 öğrenci (%2,8) ve 2 metafor (%4,5) temsil etmektedir. Bu kategori ile ilgili öğrencilerin şu görüşleri örnek olarak verilebilir.

“... Hoşgörü güvercin gibidir. Güvercin barışın ve hoşgörünün simgesi olarak kabul edilmektedir. Hoşgörünün olduğu yerde barışın olmaması kaçınılmazdır.”

“.... Hoşgörü barış gibidir. Çünkü barış düşüncesi bana hoşgörüyü hatırlatır. Hoşgörü barışın bir tamamlayıcısıdır. Hoşgörü düşüncesinin yaygın olduğu toplamlarda barış düşüncesi yayılır.”

Tartışma ve Yorum

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hoşgörü kavramına yönelik algılarının ne yönde olduğu ve bu algılarını hangi metaforları kullanarak açıkladıklarının incelendiği bu araştırma sonucunda, 73 öğretmen adayı tarafından üretilen 44 adet metafor 8 farklı tema altında toplanmıştır. Çalışma

sonucunda ulaşılan bu temalar; hayatın vazgeçilmezi olarak hoşgörü, sabır olarak hoşgörü, farklılıkların kabulü olarak hoşgörü, sevgi olarak hoşgörü, birleştirici bir güç olarak hoşgörü, anlayış olarak hoşgörü, eşitlik olarak hoşgörü ve barış olarak hoşgörü şeklindedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların “hayatın vazgeçilmezi olarak hoşgörü” teması altında yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırmaya katılan 73 öğretmen adayından 28’i ürettiği 12 metafor ile hoşgörüyü hayatın vazgeçilmezi olarak gördüğünü ifade etmiştir. Hayatın vazgeçilmezi olarak hoşgörü temasında en çok güneş (%12,3) metaforu üretilmiştir. Öğretmen adaylarının ağırlıklı olarak bu temaya ilişkin metafor oluşturmuş olmaları, onların hoşgörüyü hayatın vazgeçilmezi olarak gördüklerinin bir sonucudur. Ayrıca öğretmen adayları hoşgörüyü insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak gördüklerini de açıklamalarında belirtmiştir.

Sabır olarak hoşgörü, farklılıkların kabulü olarak hoşgörü ve sevgi olarak hoşgörü temaları ikinci en çok metafora sahip olan temalardır. Türe (2014) tarafından “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hoşgörü Algısı ve Hoşgörü Eğitime Bakışı” adlı çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenleri hoşgörü kavramını açıklarken farklılıkların kabulü temasına vurgu yapmıştır. Gültekin (2007) tarafından öğrencilerin hoşgörü algısı üzerine yapılan çalışmada öğrenciler hoşgörüyü sevgi ve sabır temaları altında açıklamıştır. Çalışma bulgularına göre öğretmen adaylarının hoşgörüye sabır, farklılıkların kabulü ve sevgi olarak yaklaşması olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Toplumlarda hoşgörü düşüncesinin yerleşmesinde sevgi ve sabrın büyük bir önemi vardır.

Birleştirici bir güç olarak hoşgörü kategorisi metafor sayısı bakımından üçüncü sıradadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından oluşturulan deniz, yıldız, gökyüzü, umut ve yemek masası metaforları ve açıklamalarından hoşgörünün birleştirici gücü ortaya konmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlarla ilgili açıklamalarından hoşgörünün birlikte huzurlu ve mutlu yaşamak için insanların birleştirici gücüne vurgu yapılmıştır.

Eşitlik olarak hoşgörü kategorisinde sosyal bilgiler öğretmen adayları hoşgörüyü, terazi, hâkim ve adalet metaforlarıyla açıklamıştır. Öğretmen adaylarının metaforlarla ilgili açıklamaları dikkatle incelendiğinde bireylerde eşitlik düşüncesinin yerleşmesinde hoşgörünün önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada dikkat çeken bir diğer nokta ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hoşgörüyü barış olarak açıklamasıdır. Öğretmen adayları hoşgörüyü barış ve güvercin metaforları ile açıklayarak, hoşgörüyü barışın bir parçası olarak gördüklerini ifade etmiştir.

Sonuç olarak 73 öğretmen adayı tarafından oluşturulan 44 adet metaforun, öğretmen adaylarının hoşgörüyü somutlaştırmada ve benzerlik kurmada zorlanmadıkları anlamının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Hoşgörü kavramı için oluşturulan metafor sayısının fazla olması, bu bakımdan önemlidir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforların birbirleriyle ilişkileri dikkate alınarak oluşturulan kategoriler incelendiğinde, hoşgörünün ne olduğunun öğretmen adayları tarafından bilinmesi hoşgörünün doğru anlaşılması bakımından önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Bu güne kadar hoşgörü kavramı ile ilgili herhangi bir metafor çalışmasının yapılmamış olması, çalışma sonucunda ulaşılan araştırma bulgularının sadece kavramsal olarak diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda ileride hoşgörü kavramı ile ilgili metafor çalışmalarının sayısında artış olduğunda, çalışmaların sonuçları birbirleriyle karşılaştırılabilir. Ayrıca çalışmaların benzerlik ve farklılıkları ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

Arslan M. ve Bayrakçı, M. (2006) Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim Öğretim Açısından İncelenmesi, Milli Eğitim, 171, 100-108.

Aslan, Ö. (2001) Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açından Analitik Bir Yaklaşım, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı, 2.

Ata, B. (2009) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C. Öztürk (Ed.) Sosyal Bilgiler Öğretimi (33-47) Ankara: Pegem Yayıncılık.

Atalay, Y. (2008) Felsefi Açısından Tolerans ve Hoşgörü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Başaran, İ. (1995) Hoşgörü ve Eğitim, Pehlivan, İ. (Yayına Hazırlayan) Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı (s.47-56) , Unesco Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortak Yayını.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

Cerit, Y. (2005) Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Yöneticilerin Görüşleri, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4), 693-712.

Çalışkan, H. ve Sağlam, H.İ. (2012) Hoşgörülü Eğilim Ölçeğinin Geliştirilmesi ve İlköğretim Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(2) 1431-1446.

Çoşkun, M. (2010) Lise Öğrencilerinin İklim Kavramlarıyla İlgili Metaforları, Turkish Studies, 5(3), 919-940.

Doğanay, A. (2002) Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (15-46) Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğanay, A. (2009) Değerler Eğitimi. C. Öztürk (Ed.) Sosyal Bilgiler Öğretimi (225-256) Ankara: Pegem Yayıncılık.

Erdem, F. ve Satır, Ç. (2000) Farklı Örgütlerde Kültürel Yapının Metaforlarla Analizi, 8.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Gözübüyük, M. (2002) Türkiye’de Demokrasi ve Hoşgörü Kültür ve Eğitiminin Yaygınlaşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gültekin, F. (2007) Tarih I Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin “Hoşgörü” Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kalyoncu, R. (2012) Görsel Sanatlar Öğretmeni ve Adaylarının Öğretmenlik Kavramına İlişkin Metaforları, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (20) 471-484.

Kaymakcan, R. (2007) Bir Değer Olarak Hoşgörü ve Eğitim, Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi, 2 (6) 114-119.

Kavcar, C. (1995) Hoşgörü Üzerine Açılış Konuşması, İ. Pehlivan (Ed.) Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı (s.1-4) , Unesco Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortak Yayını.

Keçe, M. (2014) Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bazı Tarih Kavramlarına İlişkin Algılarının Metaforlar Yoluyla Analizi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(4) 143-156.

Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005) Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil (G. Demir Çev.) İstanbul, Paradigma Yayınları.

Merriam, S. (2013) Nitel Araştırma; Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. Ankara: Nobel Yayıncılık

Milli Eğitim Bakanlığı (2010) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu: Ankara MEB Yayınları.

Mutluer, C. (2014) Edebiyat Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Analizi, Tarih Okulu Dergisi, 7 (XIX) 699-718, <http://dx.doi.org/10.14225/Joh549>

Özdemir, M. (2012) Öğrencilerin Metaforik Okul Algılarının Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi, Eğitim Bilim, 37 (163) 96-109.

Öztürk, Ç. (2007) Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Coğrafya Kavramına Yönelik Metafor Durumları, Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2 (2) 131-155.

Özbaş, B. (2012) Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Ben Kimim? Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kimliklere Yönelik Görüşlerinin Metoforik Analiz Yoluyla İncelenmesi, Turkish Studies 7(2) 821-838.

Saban, A. (2004) Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(2) 131-155.

Saban, A. (2008) İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler, İlköğretim Online, 7(2) 421-455.

Saban, A. (2009) Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2) 281-326.

Senemoğlu, N. (2005) Gelişim, Öğrenme ve Öğretim; Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Genel Yayıncılık.

Schmitt, R. (2005) Systematic Metaphor Analysis As A Method Of Qualitative Research. The Qualitative Report. 10(2), 358-394.

Stanley, D. (1997) A Model for Teaching Critical Thinking, Contemporary Education, 72(1) 18-22.

Şahin, Ş. ve Baturay, M. (2013) Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Kavramına İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi, Bir Metafor Analizi Çalışması, Kastamonu Eğitim Dergisi, 27(1) 177-192.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Hoşgörü” Kavramına İlişkin

Topuz, H. (1995) Hoşgörü, İ. Pehlivan (Ed.) Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı (s.30-38) , Unesco Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortak Yayını.

Tompkins, P. ve Lawley, J. (2002) The Magic of Metaphor. <http://www.cleanlanguage.co.uk/Magic-of-Metaphor.html>. (06.03.2015 tarihinde girilmiştir).

Tuna, E. ve Budak, F. (2013) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Tarih” Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(4) 610-642.

Türe, H. ve Ersoy, F. (2014) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hoşgörü Algısı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 5(2) 31-56.

Türe, H. (2014) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hoşgörü Algısı ve Hoşgörü Eğitimine Bakış. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Unesco (1995) The Declaration of Principles on Tolerance. <http://unesdoc.unesco.org/imaques/0015/001518/151830eo.pdf>. (16.05.2015 tarihinde alınmıştır.)

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yürüşen, M. (2002) Liberal Bir Değer Olarak Ahlaki ve Siyasi Hoşgörü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları